

EUROPAPARLAMENTET

2014 - 2019

Plenarhandling

A8-0206/2015

23.6.2015

BETÄNKANDE

om att stärka flickor genom utbildning i EU
(2014/2250(INI))

Utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män

Föredragande: Liliana Rodrigues

INNEHÅLL

	Sida
FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION	3
YTTRANDE FRÅN UTSKOTTET FÖR KULTUR OCH UTBILDNING	16
RESULTAT AV SLUTOMRÖSTNINGEN I UTSKOTTET	21

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION

över att stärka flickor genom utbildning i EU (2014/2250(INI))

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

- med beaktande av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna från 1948,
- med beaktande av FN:s konvention om barnets rättigheter,
- med beaktande av artikel 2 och artikel 3.3 andra stycket i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och artikel 8 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget),
- med beaktande av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,
- med beaktande av FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor av den 18 december 1979,
- med beaktande av artikel 23 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna,
- med beaktande av Pekingdeklarationen och handlingsprogrammet, som antogs vid den fjärde internationella kvinnokonferensen den 15 september 1995, samt de slutdokument som senare antogs vid FN:s extra sessioner Peking +5 (2005), Peking +15 (2010) och Peking +20 (2015),
- med beaktande av den europeiska jämställdhetspakten (2011–2020), som antogs av Europeiska unionens råd i mars 2011,
- med beaktande av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) från maj 2011,
- med beaktande av kommissionens meddelande av den 21 september 2010 *Strategi för jämställdhet 2010–2015* (COM(2010)0491),
- med beaktande av sin resolution av den 12 mars 2013 om avskaffande av könsstereotyper i EU¹,
- med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet och rådets direktiv 2004/113/EG av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster,

¹ Antagna texter, P7_TA(2013)0074.

- med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/73/EG av den 23 september 2002 om ändring av rådets direktiv 76/207/EEG om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor,
- med beaktande av sin resolution av den 10 mars 2015 om jämställdheten mellan kvinnor och män i Europeiska unionen 2013¹,
- med beaktande av den oberoende rapporten från 2009, beställd av kommissionens generaldirektorat för utbildning och kultur (GD EAC),
- med beaktande av Europarådets ministerkommittés rekommendation CM/Rec(2007) av den 13 oktober 2010 till medlemsstaterna om integrering av genusfrågor i utbildningen,
- med beaktande av Europarådets sammanställning av god praxis för att främja en utbildning fri från könsstereotyper och identifiering av sätt att införa åtgärderna i ministerkommitténs rekommendation om integrering av genusfrågor i utbildningen (omarbetad den 12 mars 2015),
- med beaktande av Europarådets ministerkommittés rekommendation Rec(2003)3 till medlemsstaterna om ett balanserat deltagande av kvinnor och män i politiska och offentliga beslut, godkänd den 12 mars 2003,
- med beaktande av Internationella arbetsorganisationens (ILO) meddelande om kvinnor och arbetslivet på internationella kvinnodagen 2015,
- med beaktande av hbt-undersökningen *European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey* från Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA), 2013,
- med beaktande av artikel 52 i arbetsordningen,
- med beaktande av betänkandet från utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män och yttrandet från utskottet för kultur och utbildning (A8-0206/2015), och av följande skäl:
 - A. Utbildning utgör grunden för ansvarskännande medborgarskap, är avgörande för att garantera jämställdhet mellan kvinnor och män och stärka flickor genom utbildning, och det är en grundläggande mänsklig rättighet, samt varje barns rättighet.
 - B. Flickors och kvinnors utbildning är ett viktigt europeiskt värde, en grundläggande mänsklig rättighet och en nödvändig faktor för att stärka flickor och kvinnor socialt, kulturellt och yrkesmässigt och för att de fullständigt ska kunna åtnjuta alla andra sociala, ekonomiska, kulturella och politiska rättigheter och för att i förlängningen förebygga våld mot kvinnor och flickor.
 - C. Utbildning kan förändra samhället och bidra till social, ekonomisk och politisk jämlikhet samt till jämställdhet mellan kvinnor och män.

¹ Antagna texter, P8_TA-PROV(2015)0050.

- D. Enligt en studie som genomförts av Europaparlamentets generaldirektorat för EU-intern politik är 30 miljoner flickor i världen i låg- och mellanstadieåldern utestängda från utbildningssystemet.
- E. Fattigdom, social utestängning och ett otillräckligt eller svårtillgängligt nät av förskolor, skolor och fritidshem är några av de största hindren för flickors tillgång till utbildning.
- F. Endast stater har kapacitet att erbjuda allmän, obligatorisk och kostnadsfri utbildning, som är ett oeftergivligt villkor för jämställdhet mellan kvinnor och män.
- G. Budgetnedskärningarna på utbildningsområdet på grund av den åtstramningspolitik som EU driver är en fara för en bra och kostnadsfri offentlig utbildning, och bidrar därmed till ökad ojämlikhet.
- H. Alla barn bör ha tillgång till bra och kostnadsfri offentlig utbildning, utan att diskrimineras och oavsett sin bosättningsstatus.
- I. Fattigdom har stor inverkan på alla människors lika tillgång till utbildning, både på grund av de direkta och de indirekta kostnaderna för att låta barn gå i skolan. Det är särskilt svårt för ungdomar från låginkomstfamiljer att få utbildning, särskilt högre utbildning, vilket leder till en förstärkning av det traditionella mönstret att pojkar ges företräde till utbildning.
- J. Könsstereotyper gör att män och kvinnor tilldelas olika, bestämda och begränsade roller. Dessa roller formas genom en mängd olika sociala variabler och sprids eller reproduceras genom föräldrar, skola och medier. Dessa könsroller införlivas av individerna under barndomens och ungdomens socialiseringsfaser och påverkar därför deras liv och kan begränsa kvinnors och mäns personliga utveckling.
- K. Könsstereotypernas inverkan på utbildningen och på de beslut som eleverna fattar under skoltiden kan påverka deras val genom hela livet och får allvarliga följder för arbetsmarknaden där kvinnor fortfarande drabbas av både horisontell och vertikal segregering. Detta leder till att vissa sektorer fortsätter att betraktas som ”manliga” och där är lönenivåerna således högre än i de sektorer som betraktas som ”kvinnliga”.
- L. Den sociala miljön, familjens attityder, kamraterna, rollmodellerna och lärarna, liksom också olika rådgivande instanser inför valet av studieinriktning, har stor betydelse för elevernas val av studieinriktning och för att ändra på könsstereotyper. Genom sina attityder och sin undervisningspraxis åstadkommer lärarna sociala förändringar och spelar en väsentlig roll för främjandet av jämställdhet, mångfald, samt ömsesidig förståelse och respekt. Lärarna i skolorna kan också nå ut till föräldrarna och göra dem mera medvetna, både om jämställdheten och om de inneboende möjligheterna hos deras barn.
- M. Jämställdheten bör tas med på alla nivåer och stadier inom utbildningen, för att de värden som heter rättvisa och demokratiskt medborgarskap ska föras fram bland flickor och pojkar och bland kvinnor och män, så att det uppstår ett genuint partnerskap mellan könen i både det offentliga och det privata rummet.

- N. Det behövs fler kvinnliga rollmodeller inom mansdominerande områden, såsom vetenskap, ingenjörsvetenskap, teknik, matematik och företagarkerksamhet. Mentorsnätverk och icke-hierarkiskt lärande är effektiva verktyg för att stärka flickor inom dessa områden.
- O. De uppgifter som finns att tillgå bekräftar att kvinnor får sämre ekonomisk avkastning för sina meriter och erfarenheter än män och att kvinnor fortfarande har huvudansvaret för omsorgen om familjen och andra vårdbehövande, något som begränsar deras tillgång till avlönat heltidsarbete. I jämställdheten bör det ingå erkänsla för allt det arbete som utförs av kvinnor, tillsammans med att pojkar och män får lära sig uppgifter som traditionellt utförs av kvinnor. Framstegen med stöd till barnomsorg samt mamma- och pappaledighet i hela Europa kommer att bidra till att öka kvinnors anställningsmöjligheter, stärka dem ekonomiskt och bekämpa könsstereotyper, och därmed stärka flickor på alla utbildningsnivåer.
- P. Trots att fler kvinnor har avancerad gymnasie- och universitetsutbildning är såväl deras utbildningsvärld som yrkesverksamhet framför allt inriktad på uppgifter som inriktar sig på att vidareföra och bygga ut traditionella sociala strukturer och ekonomier. Därför är det viktigt att få fler kvinnor att delta i såväl yrkesutbildning som vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik.
- Q. En jämnare fördelning av utbildningsresurser skulle ge flickor bättre tillgång till arbetsmarknaden. Ett jämnt fördelat deltagande av både kvinnor och män i arbetsmarknaden skulle kunna bli till nytta för EU:s ekonomiska utsikter.
- R. De europeiska och nationella myndigheterna bör på alla sätt uppmuntra jämställdhet mellan kvinnor och män inom undervisningsväsendet, och kunskap om genusfrågor bör vara en grundläggande del av läroplanerna och kurserna. Europeiska och nationella myndigheter måste se till att läromedlen inte har diskriminerande innehåll.
- S. Den formella läroplanen representerar varje medlemsstats kulturella och sociala perspektiv och påverkar flickors och pojkars identitetsbygge. Den informella läroplanen kompletterar den formella läroplanen, medan den dolda läroplanen finns med i läroplanens alla situationsbetingade definitioner. Alla dessa slag av läroplaner är viktiga för flickors och pojkars identitetsbygge, och de lokala myndigheterna, som står nära skolan, har en viktig uppgift i den informella utbildningen.
- T. Kampen mot bristande jämställdhet mellan kvinnor och män förutsätter en ständig pedagogisk övervakning av läroplanerna, utvecklingsmålen och läranderesultaten, innehållet, strategierna, läromedlen, utvärderingen, studieprogrammen och lektionsplaneringen, liksom en övervakning och utvärdering genom försorg av pedagogiska forskningscentrum och jämställdhetssakkunniga.
- U. Våld mot kvinnor är det största hindret för jämställdheten mellan kvinnor och män, och kan bekämpas genom utbildning. Alla medlemsstater har inte ratificerat Istanbulkonventionen och EU har ett ansvar för att ta initiativet till och finansiera projekt som främjar jämställdheten.

- V. Könrelaterat våld i skolan omfattar sexuellt, fysiskt och/eller psykiskt våld mot barn på grund av könsstereotyper och sociala normer. Könrelaterat våld i skolan är ett stort hinder för tillträde, deltagande och måluppfyllelse.
- W. Kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och/eller särskilda utbildningsbehov råkar ut för flerfaldig diskriminering. Situationen för flickor kan förbättras endast om utbildning av god kvalitet finns tillgänglig på lika villkor, så att denna diskriminering inte blir en utslagsgivande eller förhindrande faktor i sammanhanget, samt om utbildningen fullständigt följer principerna om att den ska stå öppen för alla.
- X. Särskilda utbildningsbehov identifieras i högst olika grad. Pojkar brukar oftare konstateras ha särskilda behov, särskilt icke-normativa svårigheter som autismspektrumtillstånd eller dyslexi, där den yrkesmässiga bedömningen har större betydelse för fastställandet av diagnosen.
- Y. 17 procent av världens vuxna befolkning kan inte läsa eller skriva – två tredjedelar (493 miljoner) av dessa är kvinnor¹.

Allmänna rekommendationer

1. Europaparlamentet uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att genomföra och förbättra åtgärder som främjar tillämpningen av jämställdhet på alla nivåer av undervisningsväsendet och att låta medvetenheten om genusfrågor bli en fullständigt integrerad del av lärarutbildningen, men också inom utbildningen av alla andra yrkeskategorier inom skolan, t.ex. skolläkare, skolsköterskor, skolpsykologer, socialarbetare och skolpedagoger, samt att se till att det inom i hela undervisningsväsendet skapas mekanismer som gör det lättare att arbeta för, införa, uppfölja och utvärdera jämställdheten i utbildningsanstalter.
2. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att främja en demokratisering av utbildningen och övriga förhållanden, så att undervisningen i skolor och andra utbildningsformer bidrar till jämställdhet mellan kvinnor och män, lika möjligheter och avskaffande av ekonomisk, social och kulturell ojämlikhet, och även gynnar den personliga utvecklingen och uppkomsten av en anda av tolerans, solidaritet och ansvar, samt underlättar sociala framsteg och demokratisk delaktighet i samhällslivet.
3. Europaparlamentet ber medlemsstaterna att bland målen för sina undervisningsväsen inkludera målet om att lära ut respekt för grundläggande rättigheter och friheter samt jämlikhet och jämställdhet mellan kvinnor och män. Parlamentet ber också medlemsstaterna att bland sina kvalitetsprinciper för undervisningen ta med avskaffandet av alla hinder för verklig jämställdhet och främjandet av fullständig jämställdhet mellan kvinnor och män.
4. Europaparlamentet vill att det ska arbetas för en helhetssyn på den formella och informella utbildningen i skolorna, en syn som tar upp mänskliga rättigheter, mänsklig värdighet, jämställdhet mellan kvinnor och män och ökad självkänsla och självsäkerhet, vilket uppmuntrar flickor och kvinnor att fatta självständiga och välunderbyggda beslut,

¹ <https://europa.eu/eyd2015/it/eu-european-parliament/posts/every-girl-and-woman-has-right-education>

både på ett personligt och yrkesmässigt plan. Parlamentet inser att utbildning i jämställdhet måste kompletteras med borgarutbildning i demokratiska värderingar och införlivas i en rättighetsbaserad, genusmedveten lärandemiljö, där flickor och pojkar får lära sig om sina rättigheter och får erfarenhet av demokratiska processer i skolor och i informella lärandemiljöer, t.ex. genom att delta i det demokratiska styret av sin skola.

5. Europaparlamentet vädjar till de utbildningspolitiskt ansvariga i kommissionen och medlemsstaterna att se till att åtagandet om att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män inte stannar vid principdeklarationer och politiska avsiktsförklaringar, utan kommer till synes genom att avsevärt mer arbete och resurser investeras i jämställdhetsarbetet, i och med att utbildningen är en primär faktor för kulturell förändring.
6. Europaparlamentet påpekar att trots att majoriteten av alla personer med examen från högre utbildning i EU är kvinnor (60 %) återspeglar deras sysselsättningsgrad och karriärutveckling inte deras fulla potential. Parlamentet betonar att långsiktig ekonomisk tillväxt för alla förutsätter minskade skillnaderna mellan kvinnors utbildningsresultat och deras ställning på arbetsmarknaden, främst genom att den horisontella och vertikala segregeringen övervinns.
7. Europaparlamentet understryker att utbildning är ett viktigt verktyg för att kvinnor ska kunna delta fullt ut i den sociala och ekonomiska utvecklingen. Åtgärder för livslångt lärande är av central betydelse för att kvinnor ska få kompetens som gör att de kan återvända till arbetsmarknaden eller få ett bättre arbete, bättre lön och bättre arbetsvillkor.
8. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att stärka den mycket viktiga investeringen i utbildning, för att alla ska kunna få kostnadsfri offentlig utbildning av god kvalitet.
9. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att se till att skolmyndigheterna verkar för lika rätt till utbildning för kvinnor och män genom att aktivt införliva jämställdhetsprincipen i målsättningarna och undervisningen, och undvika ojämlikhet mellan kvinnor och män på grund av sexistiskt beteende och den sociala stereotypering som åtföljer detta.
10. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att se till att denna rekommendation framförs till de nationella institutioner som ansvarar för den centrala, regionala och lokala utbildningspolitiken, skoladministrativa organ och regionala och lokala myndigheter.
11. Europaparlamentet framhåller att det krävs en jämn könsfördelning bland ledarna och i förvaltningen av de organ som svarar för att övervaka och styra utbildningsanstalterna, framför allt bland administratörer, skolrektorer och i underrepresenterade ämnen såsom vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, eftersom detta kommer att skapa rollmodeller för flickor.
12. Europaparlamentet betonar att flickor som inte får gå i skolan är mer utsatta för våld i hemmet.

13. Europaparlamentet uppmanar med kraft kommissionen att så snart som möjligt inleda förfarandet för EU:s anslutning till Istanbulkonventionen. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att ratificera konventionen och uppmanar dessutom EU och medlemsstaterna till gemensamt jämställdhetsarbete inom unionens yttre förbindelser. Parlamentet understryker det nära sambandet mellan könsstereotyper, mobbning, nätmobbning och våld mot kvinnor, och behovet av att bekämpa detta redan från en tidig ålder. Parlamentet betonar att parterna i Istanbulkonventionen uppmanas att vidta nödvändiga åtgärder för att utbildningsmaterial om till exempel icke-stereotypa könsroller, ömsesidig respekt, fredlig lösning av konflikter i mellanmänniska relationer, könsrelaterat våld och rätten till personlig integritet, ska ingå i formella läroplaner på alla utbildningsnivåer och vara anpassade till elevernas utvecklingsförmåga.
14. Europaparlamentet uppmanar alla EU-medlemsstater att konsekvent satsa på informations-, medvetenhets- och upplysningskampanjer och att förbättra yrkesvägledningen för flickor och pojkar, så att stereotypa uppfattningar av könsrollerna åtgärdas, liksom också könsstereotyper i samband med yrkesvalet, framför allt inom vetenskap och ny teknik. Parlamentet erinrar om att detta skulle minska könssegregeringen på arbetsmarknaden och stärka kvinnornas ställning, och samtidigt låta dem dra full nytta av det mänskliga kapital som finns hos flickor och kvinnor inom EU och bli till nytta för diskussionen i skolor och klassrum om val av utbildning och yrke.
15. Europaparlamentet påminner om de pedagogiska arbetslagens roll när det gäller att bistå och vägleda familjerna i barnens skolgång, med målet att leda dem mot val som motsvarar deras förmågor, talanger och intressen. Parlamentet understryker att det är avgörande vid vilken tidpunkt eleverna får studievägledning och att könsstereotyper kan spela in i detta sammanhang, vilket på ett varaktigt sätt kan påverka flickors möjligheter att välja ett yrke som kommer att gynna deras personliga utveckling och frigörelse.
16. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att, via medlemsstaterna, ordna särskilda program för medvetandeträning, inriktade på flickors deltagande i högre utbildning och på vilka studieprogram som kan bli aktuella för dem, med motsvarande möjligheter för dem att få arbete utgående från sina färdigheter, för att flickor ska uppmuntras välja traditionellt mansdominerade yrken och för att stärka självförtroendet hos den nya generationen kvinnor. Parlamentet understryker att den informella utbildningen också spelar en viktig roll för att bygga upp flickors och unga kvinnors självförtroende.
17. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att även med hjälp av europeiska struktur- och investeringsfonder stödja program som aktivt inriktar sig på föräldrar till barn från utestängda grupper och stödja meningsfulla och stimulerande aktiviteter på fritiden och under loven.
18. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att främja utbyggnaden av offentliga daghem, förskolor och fritidsaktiviteter i offentlig regi.
19. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att förbättra både den allmänna utbildningen och yrkesutbildningen för personer med funktionsnedsättningar och/eller särskilda utbildningsbehov, att minska den stora frekvensen av skolavhopp bland dem, att följa principerna om utbildning med plats för alla, med tyngdpunkten förlagd till ett

aktivt deltagande från dessa elevers sida, och att, alltid när så är möjligt, förbättra integrationen av dem, både i samhället och i den allmänna undervisningen. Parlamentet vill att lärarutbildningen omedelbart ska förbättras med tanke på detta och att ett jämställdhetsperspektiv ska tas med i denna utbildning, liksom också i arbetet med att fastställa inlärningssvårigheter, också i form av att det utvecklas genuskänsliga screeningverktyg och särskilda jämställdhetsintegrerade utbildningsprogram, för att de berörda kvinnorna och flickorna ska få bättre möjligheter vid anställningssök, och bli starka nog för att övervinna flerfaldig diskriminering.

20. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att se till att flickor och pojkar på lika grunder får tillträde till utbildning, oavsett ålder, kön, socioekonomisk ställning, kulturbakgrund eller religion, och framhåller att europeiska, nationella och lokala institutioner bör föra fram specifika program för att marginaliserade befolkningsgrupper överlag, och framför allt flickor från dessa grupper, ska kunna integreras i skolans värld, eftersom de ofta råkar ut för flerfaldig diskriminering, samt att denna integrering bör omfatta alla minoriteter i samhället i Europa. Parlamentet framhåller att man måste se till att flickor slutför sin högstadie- och gymnasieutbildning och betonar behovet av ekonomiska stödprogram för ekonomiskt missgynnade familjer för att elever, främst flickor, inte ska avbryta sin skolgång i förtid.
21. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att aktivt stödja kvinnors och deras anhörigas utbildning i mottagarlandets språk med hjälp av en offentlig, kostnadsfri och lättillgänglig undervisning.
22. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att ta fram särskilda program som garanterar att romska flickor och unga kvinnor inte avbryter sin skolgång i förtid, varken grundskolan, gymnasiet eller den högre utbildningen, och att även vidta särskilda åtgärder för tonårsmödrar och för flickor som avbrutit sin skolgång i förtid, särskilt för att stödja en skolgång utan avbrott och erbjuda arbetsplatsförlagd utbildning. Parlamentet uppmanar dessutom medlemsstaterna och kommissionen att beakta dessa åtgärder vid samordningen och utvärderingen av de nationella strategierna för integrering av romer.
23. Europaparlamentet understryker att det är viktigt att inbegripa åtgärder för flickors och kvinnors utbildning i projekt för utvecklingssamarbete.
24. Europaparlamentet betonar vikten av att principen om jämställdhet mellan kvinnor och män ges särskild uppmärksamhet i läroplanerna och under alla skolstadier.

Läroplaner och fortbildning

25. Europaparlamentet betonar att jämställdheten i alla sina aspekter måste ägnas särskild uppmärksamhet i läroplanerna, utvecklingsmålen, läranderesultaten, innehållet, programmen och lektionsplaneringen, samt att kvinnans plats i läroplanerna för olika ämnen måste utvärderas, så att kvinnors roll framhävs i lärostoffet. Parlamentet anser att man vid jämställdhetsundervisningen uttryckligen bör ta upp principen om jämställdhet och att man där måste behandla flera olika frågor, såsom läskunnighet, mobbning, våld, hatpropaganda och medborgarfostran.

26. Europaparlamentet betonar att utbildningen måste hjälpa flickor och pojkar att utvecklas till medvetna och balanserade individer som visar respekt för andra och som kan känna empati och ömsesidig respekt, så att man kan motverka diskriminering, aggression och mobbning.
27. Europaparlamentet framhåller att skolorna bör bidra till att utveckla ett interkulturellt förhållningssätt till utbildning, till skillnad från ett förhållningssätt inriktat på assimilering eller multikulturalism, i syfte att främja öppenhet, ömsesidig respekt och interkulturell och interreligiös dialog.
28. Europaparlamentet rekommenderar de behöriga myndigheterna i medlemsstaterna att främja jämställdhet i sina heltäckande program för sexualundervisning och relationsfostran, bland annat i form av att flickor och pojkar får lära sig om relationer som bygger på samtycke, respekt och ömsesidighet, liksom också inom idrott och fritidsverksamhet, där könsbundna stereotyper och förväntningar kan påverka flickors och pojkars självbild, hälsa, färdighetsförvärv, intellektuella utveckling, sociala integration och identitetsbygge.
29. Europaparlamentet är medvetet om att en lyhörd, åldersanpassad och vetenskapligt korrekt sexualundervisning och relationsfostran är ett nödvändigt verktyg för att stärka flickor och pojkar, hjälpa dem att göra välunderbyggda val och bidra till övergripande folkhälsomål som att få ned antalet oplanerade graviditeter, minska mödra- och spädbarnsdödligheten och förhindra och tidigare behandla sexuellt överförbara sjukdomar och minska ojämlikheten i hälsa. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att överväga om åldersanpassad och heltäckande sexualundervisning och relationsfostran skulle kunna bli obligatorisk i deras läroplaner för alla barn i grundskola och gymnasium, och betonar vikten av att man vid lärarutbildningen lägger särskild vikt vid respekt för flickor och kvinnor samt vid jämställdhet,
30. Europaparlamentet anser att sexualundervisning och relationsfostran bör införas i läroplanen för att stärka flickor genom ökad medvetenhet och kontroll över sina egna kroppar, och att alla andra ämnen i läroplanen bör vara förenliga med dessa principer.
31. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att bekämpa diskriminering inom utbildningen på grund av sexuell läggning och könsidentitet. Parlamentet uppmanar med kraft kommissionen att stödja införandet av objektiv information om hbt-frågor i skolans läroplaner. Parlamentet uppmanar också kommissionen att underlätta icke-hierarkiskt lärande bland EU:s medlemsstater när det gäller att hantera mobbning och trakasserier av homosexuella och transpersoner.
32. Europaparlamentet uppmanar flickor och pojkar att under sin utbildning visa lika stort intresse för alla ämnen, oavsett stereotypa könsmonster, särskilt när det gäller vetenskapliga och tekniska ämnen, inklusive i form av att pojkar lär sig om verksamheter som brukar anses kvinnliga, såsom hushållsarbete och vård, och uppmanar dem även att delta på lika grunder, och vara lika företrädare, i kollektivt beslutsfattande och skoladministrativt arbete samt i all fritidsverksamhet. Parlamentet uppmanar alla berörda parter att se till att finansieringen av denna ändamålsenliga verksamhet skyddas.

33. Europaparlamentet menar att det är viktigt att vidta åtgärder avsedda enkom för kvinnor som arbetar med kultur och med konstnärlig och intellektuell produktion och spridning av denna, för att bekämpa den inbyggda och utbredda diskriminering som kvinnor inom detta område upplever och främja en balanserad närvaro av kvinnor och män i det offentliga konst- och kulturlivet, samt ekonomiskt stöd och positiva åtgärder för att komma till rätta med de ojämlika förhållandena på detta område.
34. Europaparlamentet anser att det bör arbetas för att flickor och pojkar i lika hög grad har tillgång till informations- och kommunikationsteknik, samt använder den och utbildas om den, med början redan i förskolan och vidare uppåt, varvid särskild hänsyn bör tas till barn och ungdomar på landsbygden, marginaliserade grupper och grupper med särskilda behov, för att förbättra den digitala läskunnigheten, för att sprida effektiva utbildningspolitiska styrmedel samt för att förbättra lärarutbildningen, så att vi får fler kvinnor som studerar och avlagt examen i vetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik. Parlamentet välkomnar här alla initiativ och program som syftar till att locka flickor till dessa studieområden och motsvarande forskarbanor.
35. Europaparlamentet betonar att det är viktigt med utbildningsåtgärder för att kvinnors roll i historia, vetenskap, politik, litteratur, konst, undervisning osv. ska erkännas och föras ut till kännedom.
36. Europaparlamentet uppmanar till en kraftansträngning för att arbete inom förskole- och grundskoleundervisning samt inom vårddyrken ska betraktas som värdefullt för både kvinnor och män.
37. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att utveckla eller skärpa nationella bestämmelser för att motverka det negativa inflytandet av stereotypa könsroller som uppkommer till följd av de värderingar som förmedlas genom medier och reklam och som alltför ofta undergräver det arbete som bedrivs i skolorna på detta område.
38. Europaparlamentet efterlyser kompletterande aktiviteter som stärker den formella läroplanen när det gäller jämställdhet och undervisning i företagande, samt informella kursprogram för kunskap om genusfrågor för befolkningen via de lokala myndigheterna.
39. Europaparlamentet efterfrågar en förnyad satsning på ackreditering av informell utbildning genom ett kompetensintyg samt på intyg av hög standard över lärande på arbetsplatsen i samband med yrkesutbildning, eftersom det skulle hjälpa flickor och kvinnor att få bättre jobb och att komma in på eller återvända till arbetsmarknaden, samtidigt som kvinnorna skulle bli jämställda med männen sett till värdighet och kompetens.
40. Europaparlamentet uppmanar läromedelsförfattare och läromedelsförlag att bli medvetna om behovet att göra jämställdheten mellan kvinnor och män till ett kriterium vid framställningen av detta material, och rekommenderar att lärare och elever deltar vid framställningen av läromedel om jämställdhet, samt att man inhämtar råd från jämställdhetssakkunniga och genusmedveten studievägledning.

41. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att utforma och sprida riktlinjer för skolor, studieplansansvariga och lärare, för att få med jämställdhetsperspektivet, och få bort sådana stereotyper och sexistiskt förvrängda uppfattningar som kan finnas i läroböckernas och läromedlens innehåll, språk eller illustrationer, samt uppmuntrar dem att också bekämpa sexismen i litteratur, film, musik, spel, medier, reklam och andra områden, som starkt kan bidra till att förändra flickors och pojkars attityder, beteende och identitet.
42. Europaparlamentet instämmer med att lärarna spelar en viktig roll för utformandet av utbildningsidentiteter och starkt påverkar olika aspekter av könsstereotypa beteenden i skolan. Det återstår mycket att göra för att ge lärarna nödvändiga kunskaper om hur de bäst kan främja jämställdheten. Parlamentet insisterar därför på att man måste garantera att lärare på alla nivåer av formell och informell utbildning får omfattande grundutbildning och fortbildning, inbegripet icke-hierarkiskt lärande och samarbete med externa organisationer och myndigheter, med målet att skapa medvetenhet om hur könsrollerna och könsstereotyperna inverkar på deras elevers självförtroende och ämnesval under studierna. Flickorna behöver positiva kvinnliga och manliga rollmodeller i skolan och på universitetet, så att de kan få reda på vilka inneboende möjligheter de har och utnyttja dem på bästa sätt, utan att vara rädda för diskriminering eller ambiguitet på grund av sitt kön.
43. Europaparlamentet framhåller behovet att integrera studier och tillämpning av jämställdhet mellan kvinnor och män och införa strategier, både i lärargrundutbildningen och i lärarfortbildningen, som manar dem till eftertanke om sin identitet, sina trosuppfattningar, värderingar, fördomar, förväntningar, attityder och genusrepresentationer, samt om sin undervisningspraxis, så att alla hinder för att eleverna helt ska kunna tillvarata sina möjligheter undanröjs, oavsett deras kön.
44. Europaparlamentet är starkt övertygat om att utbildningen kan få till stånd förändringar genom insatser för jämställdhet mellan kvinnor och män. Parlamentet inser att man inom formella och informella utbildningsprogram måste ta upp och bekämpa könsrelaterat våld, könsdiskriminering, trakasserier, homofobi och transfobi, i alla dess former, inklusive nätmobbning eller trakasserier på internet. Parlamentet inser att en utbildning som är för jämställdhet och mot könsrelaterat våld förutsätter en trygg och våldsfri skolmiljö.
45. Europaparlamentet understryker behovet att organisera initiativ för medvetandegörande, utbildning och integrering av genusperspektivet för alla som arbetar med utbildningspolitik och för föräldrar och arbetsgivare.
46. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att ta ett generationsöverskridande grepp på utbildningen och säkerställa tillträde på likvärdiga grunder till formell och informell utbildning genom att ta med ett utbud av överkomligt prissatt barnomsorg av god kvalitet i sina undervisningsväsen, liksom också vård av äldre och andra vårdbehövande. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att gå med i initiativ som minskar de direkta och indirekta kostnaderna för utbildning och att bygga ut kapaciteten hos daghem, förskolor, skolor och nätverk för fritidsaktiviteter efter skolan, med vederbörlig respekt för principen om att det också måste finnas plats för barn som lever

i fattigdom eller riskerar att drabbas av fattigdom. Parlamentet betonar att detta är viktigt för att alla kvinnor och män, bland dem också ensamstående föräldrar, ska få hjälp med att hitta en balans mellan familjeliv och yrkesliv och för att kvinnors deltagande i livslångt lärande och yrkesutbildning ska garanteras samt för att flickor ska få rollmodeller såsom stärkande faktor.

47. Europaparlamentet betonar att alla strategier för att främja jämställdhet och stärka flickor och kvinnor aktivt måste involvera och engagera pojkar och män.
48. Europaparlamentet betonar vikten av att myndigheterna på högskolenivå främjar undervisning och forskning om vikten av jämställdhet mellan kvinnor och män och om vad allt som ingår i jämställdheten, särskilt genom att inkludera undervisning i jämställdhet i lämpliga studieplaner, anordna särskilda fristående kurser efter examen och stödja studier och forskning i ämnet.
49. Europaparlamentet uppmanar EU-institutionerna och medlemsstaterna att gå vidare med det ömsesidiga erkännandet av examina, intyg och andra utbildningsunderlag som styrker yrkeskvalifikationer som utfärdats i olika medlemsstater, liksom också med samordningen och harmoniseringen av nationella bestämmelser som reglerar rätten att utöva olika yrken, för att invandrarkvinnor, både från EU och från tredjeländer, ska kunna få arbeten som motsvarar deras utbildning och kvalifikationer.

Investering, övervakning och utvärdering

50. Europaparlamentet betonar att oberoende organ bör följa upp och utvärdera vilka framsteg som gjorts till följd av att man antagit jämställdhetsstrategier inom utbildningen. Lokala, regionala, nationella och europeiska beslutsfattare bör fortlöpande informeras om alla åtgärder som vidtagits och alla framsteg som gjorts på området. Det är viktigt att genusperspektivet blir ett internt och externt utvärderingsinslag för utbildningsanstalter.
51. Europaparlamentet påpekar att det är viktigt med samarbete mellan olika utbildningsförvaltningar och utbyte av bästa praxis för att utforma projekt och program för att främja kunskap och spridning av principerna om samundervisning och faktisk jämställdhet mellan kvinnor och män, bland utbildningsvärldens aktörer.
52. Europaparlamentet uppmanar Europeiska jämställdhetsinstitutet att fortsätta sitt arbete med att inom alla politikområden, också inom utbildningspolitiken sammanställa uppgifter och resultattavlor, som är jämförbara och könsuppdelade. Parlamentet påminner om att för det första måste man utföra konsekvensbedömningar av utbildningspolitiken för att åtgärda fall av bristande jämställdhet, för det andra måste man tillhandahålla kvalitativa och kvantitativa instrument för att mäta konsekvenserna, och för det tredje måste man följa en budgetstrategi som stöder sig på genusperspektivet för att främja både tillgången och rätten till utbildningsresurser.
53. Europaparlamentet inser den grundläggande betydelsen av konsekvensbedömning ur jämställdhetssynvinkel av kommande utbildningslagar, och att befintliga lagar vid behov måste ses över enligt samma princip.

54. Europaparlamentet påpekar att övervakningen av arbetet med att införa jämställdhetsprogrammen och bedömningen av dem ska utföras av pedagogiska forskningscentrum i nära samarbete med jämställdhetsakkunniga samt med EU:s organ och lokala myndigheter. Parlamentet anser att medlemsstaterna och kommissionen bör samla in kvantitativa och kvalitativa könsuppdelade uppgifter.
55. Europaparlamentet föreslår att ett årligt europeiskt pris för jämställdhet mellan kvinnor och män införs för utbildningsinstitutioner som lyckats utmärkt med att uppnå detta mål och uppmanar medlemsstaterna att göra detsamma på nationell nivå.
56. Europaparlamentet betonar behovet att utforma handlingsplaner och tilldela resurser för förverkligandet av genusspecifika utbildningsprojekt och av strukturer inom utbildningen där det tas hänsyn till jämställdhetsperspektivet, och förespråkar användningen av tillgängliga EU-verktyg för detta ändamål, framför allt Investeringsplanen, Horisont 2020-programmet, Europeiska socialfonden och strukturfonderna.
57. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till rådet, kommissionen och medlemsstaternas regeringar.

6.5.2015

YTTRANDE FRÅN UTSKOTTET FÖR KULTUR OCH UTBILDNING

till utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män

över att stärka flickor genom utbildning i EU
(2014/2250(INI))

Föredragande av yttrande: Ernest Maragall

FÖRSLAG

Utskottet för kultur och utbildning uppmanar utskottet för kvinnors rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män att som ansvarigt utskott infoga följande i sitt resolutionsförslag:

1. Europaparlamentet påminner om att könsstereotyper och sexism fortfarande är de främsta hindren för jämställdhet, och framhåller vikten av att bekämpa könsstereotyper sett till studieområden, kursplaner och resultat inom och genom formell och informell utbildning på samtliga utbildningsnivåer. Parlamentet påminner även om att könsstereotypa uppfattningar om studieområden och yrkesval påverkar utbildningsvalen på ett avgörande sätt. Det är viktigt att uppmuntra och stärka flickors deltagande inom naturvetenskap, ingenjörsvetenskap, teknik, landsbygdsnärings, kreativa yrken, konst och hantverk, och parlamentet välkomnar alla initiativ och program som syftar till att locka flickor till dessa studieområden och motsvarande forskarbanor.
2. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att utveckla och förstärka nationella bestämmelser för att motverka det negativa inflytandet av stereotypa könsroller som förmedlas genom medier och reklam och som alltför ofta undergräver det arbete som bedrivs i skolorna på detta område.
3. Europaparlamentet betonar vikten av informell utbildning och interkulturell dialog för att tackla föreställningar och sedvänjor som begränsar flickor inom utbildningen. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att garantera flickor och pojkar lika tillgång till utbildning, oavsett deras etniska, nationella, sociala, kulturella eller religiösa bakgrund, så att verklig jämställdhet i tillträdet till högkvalitativ utbildning kan uppnås genom olika åtgärder, inbegripet insatser för att minska avhoppen bland flickor. Man måste fokusera på grupper av människor som utsätts för flera olika former av diskriminering, till exempel migranter, flyktingar, människor med funktionsnedsättning, s.k. *young carers* (barn och ungdomar

som är vårdgivare) och andra. Det är också viktigt att se till att familjerna inte tvingar flickor att hoppa av skolan innan de gått ut gymnasiet.

4. Europaparlamentet efterfrågar en förnyad satsning på ackreditering av informell utbildning genom ett kompetensintyg samt på intyg av hög standard på arbetsbaserat lärande i samband med yrkesutbildning, eftersom det skulle hjälpa flickor och kvinnor att få bättre jobb och att komma in på eller återvända till arbetsmarknaden, samtidigt som kvinnorna skulle bli jämställda med männen sett till värdighet och kompetens.
5. Europaparlamentet framhåller att det måste finnas en rättighetsbaserad och jämställdhetsmedveten lärandemiljö för alla elever, både sett till kursplan och pedagogik, där barnen (i synnerhet flickor) kan lära sig om sina rättigheter och ta del av demokratiska processer i skolan och informella lärandemiljöer. Parlamentet anser att man inom denna typ av lärande bör lägga särskild vikt vid jämställdhet, icke-diskriminering och europeiskt medborgarskap.
6. Europaparlamentet menar att jämställdhet inom utbildningen måste inbegripa en rad frågor som exempelvis läs- och skrivkunighet (inbegripet mediekompetens), mobbning (inbegripet internetmobbning), homofobiskt våld, hatpropaganda, mänskliga rättigheter och medborgarutbildning.
7. Europaparlamentet understryker att utbildningen måste hjälpa flickor och pojkar att utvecklas till medvetna och balanserade individer som visar respekt för andra och som kan känna empati och ömsesidig respekt, så att man kan motverka diskriminering, aggression och mobbning.
8. Europaparlamentet framhåller att skolorna bör bidra till att utveckla ett interkulturellt förhållningssätt till utbildning, till skillnad från ett förhållningssätt inriktat på assimilering eller multikulturalism, i syfte att främja öppenhet, ömsesidig respekt och interkulturell och interreligiös dialog.
9. Europaparlamentet menar att lärarna spelar en viktig roll i formandet av utbildningsidentiteter och har stor påverkan på olika aspekter av könsstereotypa beteenden i skolan. Det återstår mycket att göra för att ge lärarna de kunskaper de behöver för att kunna främja jämställdhet. Parlamentet insisterar därför på att man måste garantera lärare på alla nivåer av formell och informell utbildning omfattande grundutbildning och fortbildning, inbegripet lärande av varandra (*peer-learning*) och samarbete med externa organisationer och myndigheter, med målet att skapa medvetenhet om hur könsrollerna och könsstereotyperna inverkar på deras elevers självförtroende och ämnesval under studierna. Flickorna behöver positiva kvinnliga och manliga rollmodeller i skolan och på universitetet, så att de kan identifiera sin egen potential och utnyttja den på bästa sätt utan att vara rädda för diskriminering eller ambiguitet på grund av sitt kön.
10. Europaparlamentet poängterar vikten av hälso- och sexualundervisning där flickor och pojkar bland annat måste få lära sig om förhållanden grundade på jämställdhet, samtycke, respekt och ömsesidighet och om kvinnors och flickors rättigheter, inbegripet rättigheter kopplade till reproduktiv och sexuell hälsa, som ett sätt att motverka stereotyper och våld mot kvinnor och flickor.

11. Europaparlamentet understryker att det är viktigt att inbegripa åtgärder för flickors och kvinnors utbildning i projekt för utvecklingssamarbete.
12. Europaparlamentet påminner om vikten av att säkra tillgången till både formell och informell yrkesutbildning, fortbildning och vuxenutbildning för kvinnor som har varit tvungna att avbryta sina studier eller lämna sina arbeten för att ta hand om familjemedlemmar och för ensamstående mödrar, oavsett kvalifikationsnivå (alltså både för lågutbildade och högutbildade kvinnor). Parlamentet insisterar på att dessa utbildningar måste vara attraktiva och flexibla och uppmuntrar alla åtgärder som på ett konkret sätt hjälper kvinnor att förena familjeliv med arbete eller utbildning.
13. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna och kommissionen att undanröja hinder för tillträde till formell och informell utbildning och till livslångt lärande genom att öka medvetenheten och förbättra vägledningen, tillhandahålla ekonomiskt stöd och andra typer av stöd, till exempel barn- och äldreomsorg, för att göra det möjligt för kvinnor och män att delta i livslångt lärande, inta ett generationsöverskridande förhållningssätt och stärka EU-institutionernas roll.
14. Europaparlamentet uppmanar Europeiska jämställdhetsinstitutet och medlemsstaterna att samla in jämförbara könsuppdelade uppgifter (både kvantitativa och kvalitativa) om utbildningsområdet i samtliga medlemsstater.
15. Europaparlamentet anser att EU:s strukturfonder, särskilt Europeiska socialfonden, måste stödja utbildningsprojekt med en könsspecifik karaktär och jämställdhetsmedvetna utbildningsstrukturer.
16. Europaparlamentet påminner om att pojkar och män måste inkluderas aktivt i utbildningsstrategier för jämställdhet.
17. Europaparlamentet understryker att utbildning är ett viktigt verktyg för att göra det möjligt för kvinnor att delta fullt ut i den sociala och ekonomiska utvecklingen. Åtgärder för livslångt lärande är av central betydelse för att kvinnor ska få kompetens som gör att de kan återvända till arbetsmarknaden eller få ett bättre arbete, bättre lön och bättre arbetsvillkor.
18. Europaparlamentet påminner om att utbildning är ett sätt att ge kvinnor egenmakt så att de kan bli ekonomiskt oberoende, vilket är avgörande för att förhindra våld mot kvinnor och flickor.
19. Europaparlamentet påminner även om att fattigdom och låg ekonomisk status kraftigt påverkar jämställdheten inom utbildningen och i oproportionerligt stor utsträckning inverkar negativt på flickors tillträde till skola och universitet. Parlamentet uppmuntrar därför initiativ från medlemsstaternas sida för att minska de direkta och indirekta utbildningskostnaderna för familjer som har det dåligt ställt.
20. Europaparlamentet framhåller att det måste vidtas åtgärder för att garantera att flickor med funktionsnedsättning har lika möjligheter att tillgå utbildning på alla nivåer och därmed få bättre möjligheter att finna arbete och övervinna diskriminering på flera grunder.

Utbildning är ett viktigt verktyg för att ge flickor från missgynnade grupper möjlighet att leva ett liv fritt från marginalisering och som aktiva samhällsmedborgare.

21. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att integrera barnomsorgen i sina utbildningssystem i syfte att göra det möjligt för föräldrarna att förena arbete och familjeliv och ge barnen en jämställdhetsbaserad utbildning redan från mycket ung ålder.
22. Europaparlamentet påminner om de pedagogiska arbetslagens roll när det gäller att bistå och vägleda familjerna i barnens skolgång, med målet att leda dem mot val som motsvarar deras förmågor, talanger och intressen. Parlamentet understryker att det är avgörande vid vilken tidpunkt eleverna får studievägledning och att könsstereotyper kan spela in i detta sammanhang, vilket på ett varaktigt sätt kan påverka en flickas möjligheter att välja ett yrke som kommer att gynna hennes personliga utveckling och frigörelse.

RESULTAT AV SLUTOMRÖSTNINGEN I UTSKOTTET

Antagande	5.5.2015
Slutomröstning: resultat	+: 22 -: 2 0: 1
Slutomröstning: närvarande ledamöter	Isabella Adinolfi, Andrea Bocskor, Silvia Costa, Damian Drăghici, Angel Dzhambazki, Giorgos Grammatikakis, Petra Kammerevert, Svetoslav Hristov Malinov, Curzio Maltese, Fernando Maura Barandiarán, Luigi Morgano, Momchil Nekov, Helga Trüpel, Sabine Verheyen, Julie Ward, Bogdan Brunon Wenta, Theodoros Zagorakis, Bogdan Andrzej Zdrojewski, Milan Zver, Krystyna Łybacka
Slutomröstning: närvarande suppleanter	Therese Comodini Cachia, Marc Joulaud, Kashetu Kyenge, Ilhan Kyuchyuk, Ernest Maragall, Emma McClarkin, Algirdas Saudargas, Hermann Winkler

RESULTAT AV SLUTOMRÖSTNINGEN I UTSKOTTET

Antagande	16.6.2015
Slutomröstning: resultat	+: 21 -: 9 0: 0
Slutomröstning: närvarande ledamöter	Daniela Aiuto, Beatriz Becerra Basterrechea, Malin Björk, Anna Maria Corazza Bildt, Viorica Dăncilă, Iratxe García Pérez, Anna Hedh, Elisabeth Köstinger, Agnieszka Kozłowska-Rajewicz, Angelika Mlinar, Maria Noichl, Marijana Petir, Liliana Rodrigues, Jordi Sebastià, Michaela Šojdrová, Ernest Urteaga, Elissavet Vozemberg, Jadwiga Wiśniewska, Anna Záborská, Jana Žitňanská
Slutomröstning: närvarande suppleanter	Inés Ayala Sender, Izaskun Bilbao Barandica, Biljana Borzan, Louise Bours, Stefan Eck, Ildikó Gáll-Pelcz, Sylvie Goddyn, Clare Moody, Branislav Škripek, Marc Tarabella